

Ulusal korunan alan statüleri

Ulusal mevzuat

1. Anayasa

18.10. 1982 tarihinde kabul edilen Anayasa'nın 63. maddesi; devletin, tarih, kültür ve doğal varlıklarını ve değerlerini korumasını, bu amaçla destekleyici önlemler almasını öngörmektedir. Bu madde, türlerin doğal ortamlarında korunmasına da olanak sağlamaktadır.

-45. maddesiyle tarım arazilerinin, çayır ve meraların amaç dışı kullanımının önlenmesi,

-69. maddesiyle ormanların korunma ve geliştirilmesi ile ilgili hükümlere yer verilerek, dolaylı da olsa, biyolojik çeşitliliğin korunması, yaptırımlarla güvence altına alınmıştır.

2. Habitat koruma

Milli Parklar Kanunu [\[1\]](#)

Özel Çevre Koruma Bölgelerine İlişkin Kanun Hükmünde Kararname [\[2\]](#)

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu [\[3\]](#)

Çevre Kanunu [\[4\]](#)

Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği

3. Tür koruma [\[5\]](#)

Uluslararası Sözleşmeler: CITES, Bern, RAMSAR, Barcelona, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi, [\[6\]](#)

Kanunlar: Kara Avcılığı Kanunu, Su Ürünleri Kanunu, Hayvanları Koruma Kanunu

Diğer önemli mevzuatlar [\[7\]](#)

Orman Kanunu [\[8\]](#)

Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu [\[9\]](#)

Milli Ağaçlandırma ve Erozyon Seferberlik Kanunu [\[10\]](#)

ÇED Yönetmeliği

Ülkemizin taraf olduğu uluslararası sözleşme ve protokoller

Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması

Sözleşmesi(1983) [?]

Bern Sözleşmesi(1984) [?]

Barselona Sözleşmesi(1988) [?]

Ramsar Sözleşmesi(1994)

Bükreş Sözleşmesi (1994) [?]

CITES Sözleşmesi (1996) [?]

Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (1997) [?]

Erozyonla Mücadele Sözleşmesi(1998) [?]

Cartegana Protokolü (2004) [?]

Avrupa Peyzaj Sözleşmesi(2003) [?]

(1) Milli Park; Bilimsel ve estetik bakımdan, milli ve milletlerarası ender bulunan tabii ve kültürel kaynak değerleri ile koruma, dinlenme ve turizm alanlarına sahip tabiat parçalarını;

(2) Tabiatı Koruma Alanı; Bilim ve eğitim bakımından önem taşıyan nadir, tehlikeye maruz veya kaybolmaya yüz tutmuş, ekosistemler, türler ve tabii olayların meydana getirdiği seçkin örnekleri içeren ve mutlaka korunması gerekli olup, sadece bilim ve eğitim amaçlarıyla kullanılmak üzere ayrılmış tabiat parçalarını;

(3) Tabiat Parkı; Bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliğine sahip, manzara bütünlüğü içinde halkın dinlenme ve eğlenmesine uygun tabiat parçalarını; **(4) Tabiat Anıtı;** Tabiat ve tabiat olaylarının meydana getirdiği özelliklere ve bilimsel değerlere sahip ve milli park esasları dahilinde korunan tabiat parçalarını tanımlamaktadır.

Milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtları ve tabiatı koruma alanlarında:

a) Tabii ve ekolojik denge ve tabii ekosistem değeri bozulamaz,

b) Yaban hayatı tahrip edilemez,

c) Bu sahaların özelliklerinin kaybolmasına veya değıştirilmesine sebep olan veya olabilecek her türlü müdahaleler ile toprak, su ve hava kirlenmesi ve benzeri çevre sorunları yaratacak iş ve işlemler yapılamaz,

d) Tabii dengeyi bozacak her türlü orman ürünleri üretimi, avlanma ve otlatma yapılamaz,

e) Onaylanmış planlarda belirtilen yapı ve tesisler ve Genelkurmay Başkanlığınca ihtiyaç duyulacak savunma sistemi için gerekli tesisler dışında kamu yararı açısından vazgeçilmez ve

kesin bir zorunluluk bulunmadıkça her ne suretle olursa olsun hiçbir yapı ve tesis kurulamaz ve işletilemez veya bu alanlarda var olan yerleşim sahaları dışında iskan yapılamaz.”

Milli Parklar

Ülkemizde 41 Milli Park bulunmaktadır bunlar toplamda 884.125 ha lık bir alan kaplamaktadır. İlk Milli Parkımız 1958 yılında ilan edilen Yozgat Çamlığı Milli Parkıdır. Bazı Milli Parklarımız ve haklarında kısa bilgi Tablo3' den görülebilir.

PAN Parks Nedir?

Adını, Korunan Alanlar Ağı (Protected Area Network) kısaltmasından alan PAN Parks, kar amacı gütmeyen bir kuruluştur. Amacı, Avrupa'nın olağanüstü doğal güzellikleri ile turizm arasında karşılıklı denge ve uyuma dayalı bir korunan alanlar ağı oluşturmak suretiyle korunan alanların yönetiminde kalitenin arttırılmasını teşvik etmektir. PAN Parks bu amaçla; Avrupa'da yabanılığını muhafaza eden (insan müdahalesinin minimum düzeyde olduğu) alanlardan meydana gelen bir korunan alanlar ağı oluşturmaktadır. Sürdürülebilir turizmi geliştirmek suretiyle doğa korumanın etkinleştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Kalitesi bütün Avrupalılar tarafından bilinen güvenilir bir marka yaratmaya çalışmaktadır. 1997 yılında, 'Molecaten' adlı Hollanda'lı seyahat şirketi tarafından desteklenen bir WWF projesi olarak başlayan PAN Parks, 1999 yılında Hollanda kanunlarına göre bağımsız bir Vakfa dönüştürülmüştür. PAN Parks, bağımsız ve hükümet-dışı bir kuruluş olarak, gerek yerel gerekse Avrupa düzeyinde, korunan alan idareleri ve yerel ve uluslararası iş sektörü ile işbirliği yapmaktadır. 2013 yılı itibarıyla Avrupa genelinde 12 sertifikalı PAN Park bulunmaktadır.

Borjomi-Kharagauli National Park

Central Balkan National Park / Bulgaristan

Cepkeliai-Dzukija National Park / Litvanya

Fulufjallet National Park / İsveç

Küre Dağları Milli Parkı / Türkiye

Majella National Park / İtalya

Oulanka National Park / Finlandiya

Paanajarvi National Park / Rusya

Peneda-Geres National Park / Portekiz

Retezat National Park / Romanya

Rila National Park / Bulgaristan

Soomaa National Park / Estonya

Archipelago National Park / Finlandiya

PAN Parks'ın Amaçları

- PAN Parks, sahip olduğu kalite belgesi ile sertifikalı ortaklarını birleştirmekte ve aşağıdaki hedefleri gerçekleştirerek korunan alan yönetiminin iyileştirilmesine yardımcı olmaktadır:
- Bir yandan yerel toplulukların gelişmesini teşvik ederken öte yandan el değmemiş doğa parçalarının uzun vadede varlığını sürdürmesini güvence altına almak.
- Avrupa'nın korunan alanlarında yaban hayatı yönetimini (wilderness management) teşvik etmek.
- Bu korunan alanların içerisinde ve çevresinde sürdürülebilir turizmin gelişmesini kolaylaştırmak.
- Avrupa toplumunun, Avrupa'nın doğası ile ilgili bilgi düzeyini ve gurur duygusunu arttırmak.

Yaban Hayatı Koruma Sahaları

Yaban Hayatı Koruma Sahası; Yaban hayatı değerlerine sahip, korunması gerekli yaşam ortamlarının bitki ve hayvan türleri ile birlikte mutlak olarak korunduğu ve devamlılığının sağlandığı sahalardır. Ülkemizde bu statü altında alan bulunmamaktadır.

Yaban Hayatı Geliştirme Sahası; Av ve yaban hayvanlarının veya biyolojik çeşitliliğin korunması gereken alanların muhafazası veya göçmen türlerin göç yollarını güvence altına almak için, yaşama ortamlarının korunduğu, geliştirildiği, av hayvanlarının yerleştirildiği, yaşama ortamlarını iyileştirici tedbirlerin alındığı ve gerektiğinde özel avlanma planı çerçevesinde avlanmanın yapılması amacı ile içerisinde hedef tür veya türlerin doğal olarak bulunduğu veya yeniden yerleştirildiği, av ve yaban hayvanlarının barınma, beslenme ve uygun yaşama koşulları ile doğal peyzaja sahip alanlardan seçilir. Bu statü altında değerlendirilen 80 alan 1202285 ha'lık bir alan kaplamaktadır.

Yaban Hayatı Koruma ve Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları

Yaban Hayatı Koruma ve Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları ile ilgili Yönetmelik bu alanları detaylı olarak tanımlamaktadır. Ancak bu Yönetmelik, Kara Avcılığı Kanunu'nun 4. maddesine dayanılarak hazırlanmıştır. Bu nedenle flora açısından doğrudan bir etkisi bulunmamaktadır.

Ramsar Alanı ve Sulak Alanlar

- “Doğal veya yapay, devamlı veya geçici, suları durgun veya akıntılı, tatlı, acı veya tuzlu, denizlerin gel-git hareketlerinin çekilme devresinde 6 metreyi geçmeyen derinlikleri kapsayan, bütün sular, sazlık, bataklık ve turbiyerler” olarak tanımlanmıştır.
- Sulakalanlar (Ramsar alanları); “Doğal veya yapay, devamlı veya geçici, suları durgun veya akıntılı, tatlı, acı veya tuzlu, denizlerin gel-git hareketlerinin çekilme devresinde 6 metreyi geçmeyen derinlikleri kapsayan, bütün sular, sazlık, bataklık ve turbiyerler” olarak tanımlanmıştır. Türkiye ilk olarak 1994 tarihinde Sultansazlığı, Kuş (Manyas) Gölü, Seyfe Gölü, Göksu Deltası ve Burdur Göllerini sözleşme listesine dahil ettirmiştir. Ramsar Sözleşme Listesine dahil edilen toplam alan sayımız 14’dir. Ramsar Sözleşmesi’ne göre korunan alanlar 179.482 ha’lık alanla Türkiye yüzölçümünün %0,23’lük alanını kapsamaktadır.
- Ramsar alanları ile sulak alanların korunması, Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği’nde düzenlenmektedir.
- Yönetmeliğin 1. maddesi uyarınca *“Yönetmeliğin amacı, Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme (Ramsar Sözleşmesi)’nin uygulanmasına yönelik, uluslararası öneme sahip olsun veya olmasın tüm sulak alanların korunması, geliştirilmesi ve bu konuda görevli kurum ve kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyon esaslarını belirlemektir.”*

Özel Çevre Koruma Bölgeleri

Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı (kapatıldı ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü oldu), Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın bir bağlı kuruluşu olup; Bakanlar Kurulu'nun ilan ettiği özel çevre koruma bölgeleri ile ilgili esas ve usulleri düzenlemek, bu bölgeleri korumak ve imar planlarını yapmakla görevlendirilmiştir. 14 Özel Çevre Koruma Bölgesi ilan edilmiştir ve bunlar toplam 12112 km²lik bir alan kaplamaktadır. Bu bölgeler;

- Biyolojik çeşitliliğin unsurlarını korumak açısından önem taşıyan,
- Özgün ekosistemleri, tehlike altına düşmüş türlerin yaşama ortamlarını barındıran,
- Bilimsel, kültürel ve eğitsel anlamda özel ilgi uyandıran,
- Uluslararası, ulusal ve bölgesel değer taşıyan,
- Eşsiz ve ender rastlanan ekosistemler ve türler barındıran,
- Alanı yüksek temsil etme özelliğine sahip,
- Alanda tür ve ekosistem olarak çeşitlilik barındıran,
- Tarihi, kültürel ve arkeolojik önem sunan,
- Özellikle peyzaj değeri sunan,
- Bozulmamış, ancak yatırım baskısı altında bulunan bölgelerdir.

Tabiat Varlıkları ve Doğal Sit Alanları

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 3. maddesine göre tabiat varlıkları; "jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan değerlerdir." Kanunun 6. maddesi uyarınca "Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları şunlardır: a) Korunması gerekli tabiat varlıkları ile 19 uncu yüzyıl sonuna kadar yapılmış taşınmazlar, Tarihi mağaralar, kaya sığınakları; özellik gösteren ağaç ve ağaç toplulukları ile benzerleri; taşınmaz tabiat varlığı örneklerindedir."

Doğal sit; "Jeolojik devirlere, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup, ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli yer üstünde veya su altında bulunan korunması gerekli alanlardır" olarak tanımlanmıştır.

Bilimsel orman tanımı; "belirli yetişme ortamı koşullarında, ağaç, ağaççık, çalı, otçul bitkiler, yosun, mantar, alg, makro ve mikro organizmalar, hayvanlar, solucan, böcekler ve üzerinde bulunduğu toprakla birlikte kendine özgü yaşam ahengi bulunan bir yaşam ortaklığı, yani ekosistemdir".

Mera Kanunu'nda mera alanları; hayvanların otlatılması ve otundan yararlanılması için tahsis edilen veya eskiden beri bu amaçla kullanılan yer olarak tanımlanmaktadır.

Peyzaj Koruma; peyzaj alanlarında doğal oluşumlar ve insan eylemleri sonucu oluşan (ortaya çıkan) kültür ve miras değerlerinin kendilerine özgü önemi nedeniyle, özel niteliklerinin korunabilmesi ve koruma-kullanma dengesi içinde sürdürülebilmesi için gerçekleştirilmesi gerekli olan eylemlerin bütünüdür.

Deniz Koruma Alanları

Dünya Koruma Birliđi (IUCN) ne göre;

Deniz Koruma Alanları (DKA); “Kanunlar veya diğer benzeri yönetmelikler ile tamamen ya da kısmi olarak korunan, med-cezir ile belirlenen kıyı çizgisinden deniz tarafına doğru uzanan zemin ve üzerinde barındırdığı su ve ilişkili flora, fauna, tarihi ve kültürel varlıkların tümünü barındıran alana verilen ad” olarak tanımlamaktadır.